

סגסג
"מפרי הארץ"
"ויקהל"

"לא תבערו את כל מלכותיכם ביום השבת"

חיוב מיתה קודם הקמת המשכן

(מסכת שבת דף ע' ע"א)

מגמרא זו יש להעיר: על דברי המשך חכמה בפרשת ויקהל בפסוק זה: "הנה בכל מקום דכתיב מיתה כתיב 'מות יומת', לבד ממקומות יוצאים מן הכלל, וכתיב (משפטים כא, כט) 'השור יסקל וגם בעליו יומת', וזה מיתה בידי שמים כדדרש במכילתא (משפטים קח). וכן הא דכתיב בסוף פרשת אמור (כד, כא) 'ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת' הוא כדדריש תנא דבי חזקיה (בבא קמא לה, א) שעל חייבי מיתות שוגגין שימות ולא ישלם, דחיוב מיתה שעליו פוטרו מן התשלומין (עיין שם עוד בענין פסוק זה) כו'. והא דלא כתיבא כאן 'מות יומת', נראה דעל מלאכת המשכן קאי, וטרם שהוקם המשכן לא היה נוהג דין דיני נפשות, שאין כהן ואין משפט כדדריש פרק ד' מיתות (סנהדרין נב, ב), ואז לא היה עדיין המשכן ולא היה אהרן כהן ורק מיתתו בידי שמים כו'. ובתשא דכתיב (לא, יג) 'לדורותיכם' - כתיב 'כל העושה בו מלאכה כו' מות יומת' וזה ברור", ודו"ק.

ויש להעיר: הרי כאן אמרו: "אם אינו ענין למזיד דכתיב (ויקהל לה, ב) 'כל העושה מלאכה יומת'", ולפי דברי המשך חכמה, הרי מפסוק זה אין לנו הוכחה שיש בחילול שבת מיתה בידי אדם, כי לכן נאמר כאן 'יומת' - כי אין כאן אלא מיתה בידי שמים, ולפי דבריו צריכים הפסוק 'מחלליה מות יומת' לחייב מיתה בידי אדם, ואיך אמרו: אם אינו ענין לשוגג תנהו ענין למזיד.

בעיקר דברי המשך חכמה: יש להעיר ממקושש שהרגוהו אף שהיה קודם הקמת המשכן (ראה רש"י שלח טו, לב ומקורו בספרי שלח שם), וכן קשה ממגדף שהיה גם באותה שעה, וכמפורש ברש"י פר' אמור (כד, יב). אמנם, קושיא זו קשה גם לפי מה שמובא במדרש ('ויק"ר א, י) שכל זמן שלא נשנית התורה באהל מועד לא נענשו ישראל עליה, והאיך נענשו מגדף ומקושש בעוד שלא נשנית התורה באוהל מועד, והיפה תואר כתב שם במדרש: "ומה שנענשו המקושש והמקלל, שהיו בשנה הראשונה, זה היה הוראת שעה".

ולפי זה: יתורץ גם הקושיא על המשך חכמה, שמיתתו היה בהוראת שעה. אכן הדברים קשים להולמם מדברי הגמרא בסנהדרין (עח, ב): "תניא, יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה, שנאמר 'מחלליה מות יומת', אלא לא היה יודע באיזו מיתה נהרג, שנאמר 'כי לא פורש' וגו'", הרי לנו שהיו יודעים שחייב מיתה גם ללא הוראת שעה, וצ"ע (ע"ע חזו"א או"ח סי' קכה, ו).

על פי דרכו: שמבאר שלפני שהוקם המשכן לא היה עונש מיתה מיושב תמיה גדולה מדוע אמרו ביומא שמי שזבח וקטר לעגל שעשו במדבר נענש בעונש מיתה בסייף והא העובד עבודה זרה מיתתו בסקילה אבל לאור המבואר שלא דנו דיני מיתה בידי אדם לפני הקמת המשכן אתי שפיר דנענשו כדן בן נח ובן נח חייב מיתה על עבודה זרה ודינו בסייף ולפיכך נהרגו בסייף.

המשך חכמה: שם הביא שם הערה נוספת בגמרא זו, כי יש לדקדק מה שהביאו בגמרא לענין זה הפסוק שנאמר בפרשת ויקהל: "כל העושה בו מלאכה יומת", ולא הביאו הפסוק בפרשת כי תשא (לא, טו): "כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת, הנאמר מיד אחר הפסוק: "מחלליה מות יומת". כי במכילתא (תשא ו) דריש, אין לי אלא עונש על מלאכה של יום, מלאכה בלילה מנין, ת"ל 'מחלליה מות יומת', ונמצא שפסוקים אלו אינם מיותרים, ולכן הביאו בגמרא מפסוק בפרשת ויקהל, דכתיב: 'העושה בו מלאכה', ולא כתיב 'ביום'. וכ"כ בחי' הגאון רא"מ הורביץ במכילתין כאן.

ועי' באר אברהם' להגאון ר' אברהם משכיל לאיתן כאן: שהקשה על גמרא זו: "וק"ל והא איצטריך מחלליה למזיד ולחייב מיתה על מלאכת הלילה, דאי 'מכל העושה בו' - ביום קאי, וכדתניא במכילתא פרשת יתרו", וראה בדבריו מה שתירץ, וצ"ע גדול מה שהקשה, כי הפסוק המובא בסוגיין הנאמר בפרשת ויקהל, לא כתיב בו 'ביום', וכמו שהבאנו מדברי המשך חכמה וחי' הגאון רא"מ הורביץ, שאכן משום כן הביא הגמרא פסוק זה, שמבואר בו שחייב מיתה גם בלילה.

ויש לציין: שמבואר כאן במכילתא חידוש גדול, שהיה מקום לחלק במלאכת שבת - בין מלאכה של יום למלאכה של לילה, ועי' מרכבת המשנה (ביאור על המכילתא) שני ביאורים בזה.

סגסג "מפרי הארץ"

הלכה

אורז זויים

א' הניח תפילין והרצועה היתה הפוכה האם יחזור ויניח או לא ?

תשובה: לדעת הפרי מגדים לא יצא ידי חובה ולדעת הביאור הלכה תליה בפלוגתת הראשונים ואם לא הסיח דעתו לא יברך ואם הוריד והסיח יניח שוב בברכה {עיין ביאור הלכה סימן לג'}

ב' השחיר הרצועה בשני צדדיה והתהפכה האם צריך להניח שוב ?

תשובה: לא, לכולא עלמא. (י"א לתת צדקה) {עיין סימן כז' וביאור הלכה בסימן לג'}

חושן משפט

א' מצא ספר ונתן לחברו מתנה וחברו מצא בספר כסף למי שייך הכסף ?

תשובה: יעשה השבת אבידה ואם לא מצא את הבעלים שייך לו (למקבל המתנה) {עיין סימן רלב' סעיף יח' קפג ז'}

ב' שלושה אנשים שקנו כרטיס טיסה יחד ובסוף חייבו אותם יותר אחד השותפים הצליח להוזיל חלק מהעלויות למי שייכת ההוזלה במחיר ?

תשובה: חולקים בשוה. {עיין סוף סימן קפג' קעח א'}

אבן העזר

א' האם הכתובה חייבת להיות בבית?

תשובה: מספיק שהיא מונחת במקום שמור. {עיין סימן סו'}

ב' האם מותר לדוד לחתום בשטר תנאים ?

תשובה: לא. {עיין סימן לג'}

יורה דעה

א' אישה שהפרישה מעשר פחות מהשיעור מה תעשה ?

תשובה: תישאל על ההפרשה וכן בעלה ישאל עמה ויקדים שאלתו לשאלתה. {עיין סימן שכו' וסימן רלד' ר"ן בנדריים דף ז'}

ב' קבע מזוזה בלא ברכה כי לא היתה שם דלת לאחר ששמו דלת קבעה מחדש האם יברך או לא ?

תשובה: יברך. {עיין סימן רפו' בש"ך שם ובדרך החיים}

"עֲבַדְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ"

אור החיים: ששת ימים תעשה. טעם זכרון עשיית מלאכה בימי החול, אולי שיכין לומר שאם יהיה יום ז' קודש תעשה המלאכה הצריכה לך בששת ימים.

או ירצה הכתוב: לאסור מלאכת שבת בין על ידי עצמו בין על ידי גוי, והוא אומר ששת ימים תעשה בציר"י תחת התי"ו פירוש תהיה נעשית אבל ביום השביעי אפילו על ידי אחרים אין לך לעשות, וזה כהאומר אמירה לגוי אסורה דבר תורה (מכילתא פ' בא), וטעם אומר ששת ולא בששת כדי שלא תטעה כי יש מצוה בעשיית מלאכה בהם.

עוד: ירמוז כי לא יקומו ששת ימים במלאכתם אשר הכינם ה' לעשות אלא אם יום השביעי יהיה לכם קדש אבל אם לא ישמרו שבת לא יהיו הששת ימים כי שבת הוא נפש קיום העולם, וכמו שהקדמנו בפרשת בראשית בפירוש פסוק (ב' ב') ויכל וגו' ביום השביעי.

משנה שכיר: ובזה יש לפרש גם רישא דקרא, דידוע דמכאן למדו חז"ל [שבת צז, א] הל"ט מלאכות של ימות החול גימטריא אלה, והיינו אם דאלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, היינו דאף דהקב"ה צוה על האדם שיעשה מלאכה לצורך פרנסתו והן הל"ט מלאכות של ימות החול, עכ"ז ידע דששת ימים תעשה מלאכה, היינו שלא יחשוב שהוא עושה אותם רק ידמה לו כאילו נעשית מאליה, דאם רוצה הקדוש ברוך הוא לפרנסו אז אפילו אם לא יעשה הן נעשות מאליהן וממילא יזהר בקדושת שבת, וא"ש והבן.

mprihaaretz@gmail.com

ניתן להורדה באתר דרשו

"מפרי הארץ" סיבון – ש"ז

בעניין: דיני שבת התלויים בדיבור.

א: האם מותר לומר בשבת א: אסע מחר ב: אלך מחר ג: אלך לאמריקה ד: אתן צדקה ?

תשובה: א: אסור ב: מותר ג: מותר ד: מותר.

ב: מה הדין דברים בטלים א: לספר מעט ב: לספר הרבה ג: מה נאמר על הנזהר ד: מה נזהרים אנשי מעשה ?

תשובה: א: מותר ב: אסור ג: שהוא קדוש ד: אפילו דברים הכרחיים מדברים בלשון הקודש.

ג: אמר לגוי למה לא עשית בשבת שעברה ועבר הגוי ועשה בשבת האם מותר להנות מזה א: כשעושה בחינם ב: כשעושה בשכר ?

תשובה: א: אסור ב: מחלוקת.

ד: דיבר עם גוי שייקח סחורה ממנו להוליכה ובא הגוי בשבת האם מותר לומר לו שייקח ?

תשובה: אסור.

ה: מה הדין אמירה לגוי באיסור דרבנן א: בסתמא ב: לצורך מילה ג: לצורך מצווה ד: לצורך גדול ה: במקום הפסד מרובה ?

תשובה: א: אסור ב: מותר ג: מחלוקת ד: מחלוקת ה: מחלוקת.

ו: מתי יש לסמוך על הסוברים להקל אמירה לגוי גם במלאכה דאוריתא ?

תשובה: לצורך מילה.

ז: האם מותר לחשוב חשבנות א: עתידיים ב: עברו ויצטרך להם ג: שעברו ואין בהם צורך ?

תשובה: א: אסור ב: אסור ג: מותר.

ח: האם מותר לעיין א: ברשימת אורחים ב: חשבון בנק ג: איגרת שלוחה לו ד: שמות תחת רשימת רבנים ה: שלטי רחוב ו: סיפורים סתם ז: ספרי מדע ח: סיפורי שואה ?

תשובה: א: אסור ב: אסור ג: עיין מותר ובלבד שלא יודע מה כתוב בה. ד: מותר ה: מותר ו: עם יש לו עונג מותר ולשו"ע אסור ז: מותר ח: אסור.

ט: האם מותר בחול א: לקרא סיפורי חולין ב: ללכת להצגות ?

תשובה: א: אסור משום מושב לצים. ב: אסור.

י: סחורה שנמצאת בסיכון א: האם מותר לומר לגוי להצילה ב: סתם לקרא לו ג: האם מותר לו כל המציל אינו מפסיד ?

תשובה: א: אסור ב: מותר ג: מחלוקת והמשנ"ב כתב והמקל לא הפסיד.

רח' הר' קוק 1 ב"ב 0533107467

mprihaaretz@gmail.com

"מפרי הארץ"

"מבית הוועד" = הרב יוסף זינגר שוועץ שליט"א

בעניין: צידת הריגת מקקים בשבת

שאלה ראשונה: אדם נכנס לביתו בעיצומה של השבת ורואה שאשתו ובנותיו סגורות בחדר וכששאל למה נאמר לו שנכנסו מקקים לתוך הסלון ומפחדים להיות שם האם מותר לו לצוד או להרוג את המקקים מכוח המצב שנוצר או לא?

שאלה שניה: אדם הלך ברחוב והתחיל לרדת גשם שוטף עד שהגרביים שלו נהיו סחוטות מים האם מותר לו להמשיך ללכת כך שהלא הוא סוחט את הגרביים או לא?

שאלה שלישית: אדם קרה לו פצע גדול בכף הרגל ומכוח זה התחיל הפצע להתייבש ולכאוב לו מפאת שאין לחות באיזור הפצע, הרופא אמר לו לשים שם תחבושת רטובה שאז הרטיבות שלה תלחלח את המקום. האם מותר לו ללכת עם התחבושת הזאת או לא?

שאלה רביעית: אדם קנה בית בשכונה החדשה בחריש ושם היה הסקה תת רצפתית. כשחזר הביתה מן הגשם הוריד את הנעליים והולך עם הגרביים הלחות על הריצפה המוסקת. האם זה מותר בשבת או לא?

תשובה למעשה כל המקרים קשורים אחד עם השני, ונתחיל עם המקקים. השו"ע בסי' שט"ז ס"ט שאסור לצוד פרעוש. אולם אם עוקצו על בשרו מותר והטעם דצידה של פרעוש היא מדרבנן כיון שאין במינו ניצוד ובמקום צער התירו. אולם להרוג אותו לא התירו במקום צער. והק' בביה"ל שם למה להרוג אסור הלה גם הריגה זו איסור דרבנן כיון שהיא מלשצל"ג. ובמקום צער של עקיצה יהא מותר.

ותירץ שיש הבדל בין לצוד ללהרוג דבלהרוג אילו היה רוצה את הגוף היה מגיע לאיסור דאורייתא בזה לא התירו גם שכעת זהו דרבנן. אבל בצידה גם אם ירצה את גוף הפרעוש ישאר רק צידה דרבנן כיון שאין במינו ניצוד לכן התירו איסור דרבנן במקום צער.

נמצא: שהיכן שיכול להגיע לאיסור דאורייתא לא התירו איסור דרבנן במקום צער אבל היכן שלא יכול להגיע לאיסור דאורייתא התירו איסור דרבנן במקום צער.

והנה: כתוב בשו"ע בסעיף י' שאם נחשים ועקרבים רצים אחריו והם ודאי לא הורגים מותר להרוג אותם משום שזהו איסור דרבנן של מלאכה שאינה צריכה לגופא. במקום עקיצה מותר ויש להקשות מה ההבדל בין פרעוש שעוקץ שאסור להרוג שזהו מלשצל"ג במקום צער לבין נחש שעקרב שעוקץ שמותר להרוג משום מלשצל"ג במקום עקיצה.

ותירץ על זה המ"ב שם שיש הבדל בין רמת העקיצות עקיצה של פרעוש היא קטנה ולכן מקסימום התירו לצוד אבל עקיצה של נח ועקרב היא גדולה ויכולה להביא לבית חולים ובזה התירו גם הריגה נמצא שלהרוג במקום צער זה תלוי כמה הצער אם הוא קטן אסור ואם הוא גדול מותר. לפי זה נחזור למקרים נחלקו רש"ז אורבך עם ר"נ קרליץ אם עקיצה של הנפש זו נקראת הקיצה או לא רש"ז סובר שלא נחשב לעקיצה אולם ר"נ סובר שנחשב לעקיצה וא"כ כיון שעקיצה בנפש נחשבת לעקיצה אם כן אמרנו שבעקיצה קטנה מתירים לצוד ועקיצה גדולה מתירים להרוג ואם כן כאן במקרים אם יש פחד קטן יהיה מותר רק לצוד אולם שהפחד הוא גדול עד שברחו לחדרים וכל השבת מושבתת מעונג שבת יתכן שנחשב לעקיצה גדולה שיהיה נחשב להרוג.

אולם הלכה למעשה קשה להתיר להרוג א' כיון שלרש"ז עקיצת נחש אינה נחשבת לעקיצה. ב' גם רב נחמן שהתיר בעקיצת הנפש זהו לצוד אבל מי אמר שיסבור בעקיצת הנפש גדולה יהיה מותר גם להרוג. **וע"כ מה יעשה** ינסה לצוד אותם ואם זה קשה יקח ספרי מקקים ויתיז מסביבם שזהו מותר מדין גרמא.

וכעת נעבור לגרביים הרטובות שלכאורה יש סתירה בשו"ע שהנה כתוב בסימן שיד' סעיף א' שאדם שהוציא סכין מחביתת ועל ידי זה פסיק רישא שיורחב החור לשו"ע זהו מותר אפילו שהרחבת החור אסורה בשבת דכיון שזהו פסיק ראישה באיסור דרבנן שאין בונה וסותר בכלים מותר אולם השו"ע בסימן שכל' סעיף יח' אמר שאם יש לאדם בגד בתוך ברז של חבית ועל ידי שמסובב את ברז שיהיה חזק נסחט ממנו יין לאיבוד זהו אסור בשבת אפילו שזה פסיק רישא דלא ניחא ליה בדרבנן משום שהוא מתכוון להדק הבגד ולא לסחוט הבגד וגם שהסחיטה דרבנן כיון שזהו לאיבוד ולא ניחא לו בהפסד היין וזהו אסור מ"ש סימן שיד' שסבר השו"ע פס"ר בדרבנן מותר ובסימן שכל' סעיף יח' סבר שאסור ותרצו על זה שלגבי סוחט כיון שאילו היה רוצה את הסחיטה היה אסור מהתורה גם כעת שהסחיטה דרבנן לא התירו מה שאין כן לגבי סכין בחביתת גם אם ירצה את הפתח ישאר איסור דרבנן בכלים כיון שאין בונה וסותר בכלים זהו התירו בפסיק רישא ואם כן נחזור לגרביים הרי כעת שהוא הולך וסוחט המים הולכים לאיבוד אולם אילו היה רוצה אותם זהו איסור דאורייתא אז למה גם כעת שלא רוצה אותם מותר ולכאורה היה מקום לומר שיוריד את הגרביים באמצע הדרך אלא שצ"ל שמותר ע"פ מה שכתוב בסימן שכל' יג' שאסור לדרוך על השלג שזהו איסור דרבנן של מוליד אולם אם הולך בדרך שרי וכתב המשנ"ב שני טעמים א' שאי אפשר בעניין אחר שרי ב' יש דעות שפסיק רישא בדרבנן שרי ולכן גם בזה שרי. וא"כ גם אצלינו יהיה אפשר בעניין אחר דהיינו לא יכול להוריד גרביים באמצע הדרך כיון שזה לא כבוד הבריות וגם שקר לו ברגליים.

ועוד אפשר לומר שזהו מתעסק שהוא כלל לא מתעסק בסחיטה אלא בהליכה ושרי הוא כמו אילו הולך ברחוב וכעת לווין מצלם אותו האם אסור ללכת ודאי שמותר ללכת שאני לא מתעסק כלל בצילום הכא נמי אני לא מתעסק כלל בסחיטה. אולם באותו חולה שנתן תחבושת רטובה שהוא רוצה את המים א"כ זהו פס"ר דניחא ליה והוי מתכוון ואסור מכל וכל ללכת איתם בשבת. **וכן ללכת על ריצפה מחוממת** שעל פי הידוע זהו מגיע ליד סולדת. והגרם מוציאה מים והמים מתבשלים וזהו ניחא לו שיתבשלו כדי ליבש את הגרם שאסור כמובא בסימן שא' סעיף מו' שאסור לעמוד עם בגדיו רטובים סמוך לאש וכתב המ"ב משום מבשל הרי שגם שלא רוצה את הבישול של המים אלא את הייבוש של הגרם אסור משום מבשל.

לסיכום: לגבי צידת המקקים שרי ולגבי הריגתם קשה להתיר ולכן יהיה מותר להרוג עם גרמא כגון ספרי ג'וקים מסביבם. לגבי הליכה עם גרביים רטובות שזהו מותר מכמה סיבות כדלעיל. ולגבי חולה עם תחבושת רטובה אסור ללכת עם התחבושת. ולגבי הליכה עם גרביים רטובות על ריצפה מוסקת אם מגיע ליד סולדת אסור ואם לאו שרי.